

ня. Таку ситуацію зумовлюють різні причини, проте вона потребує свого подальшого вирішення, адже в умовах сучасного інформаційного суспільства саме дистанційна освіта набуває значних переваг перед традиційними формами навчання. Така форма навчання у ряді випадків (брак часу, далека відстань від навчального закладу тощо) може виявитись більш зручною, у першу чергу, для самих суб'єктів, що отримують освітні послуги, адже завдяки використанню інформаційних технологій розширюється доступ абітурієнтів до можливості здобуття юридичної освіти. Саме у цьому і полягає одна з найбільш головних і важливих переваг дистанційної форми навчання.

Список використаних джерел

1. Салов В. О. Про Болонський процес без емоцій та упереджень / Володимир Олександрович Салов // Електронний доступ : http://ukrcei.org/uploads/files/default/tezisy_na_konferenciyu_knizhnka.pdf.
2. Фесенко М. В. Цей багатополосний світ: Формування сучасної системи міжнародних відносин / М.В. Фесенко // Політика і час. — 2005. — №12. — С. 26—36.
3. Дистанційне навчання. Матеріал з Вікіпедії.: <http://uk.wikipedia.org/wiki/>

Стаття надійшла до редакції 04.09.13.

О. К. Намясенко,
к.ю.н., доцент кафедри правового регулювання економіки
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

РОЛЬ НЕПРОФІЛЬНОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ У ПІДГОТОВЦІ НАУКОВИХ ЮРИДИЧНИХ КАДРІВ

*Наука — це честь, гідність університету...
це душа університету, той самий принцип,
що наповнює університет життям...
Хосе Ортега-і-Гассет*

Основну роль у розвитку вищої юридичної освіти та підвищенні конкурентоспроможності випускників вітчизняних юри-

дичних факультетів відіграє науковий потенціал викладацького складу вищого навчального закладу.

Сучасний стан університетської науки нашої країни в цілому, на жаль, не відповідає суспільним потребам і не здатний задовольнити світові темпи розвитку. За роки незалежності значно зросла кількість університетів, у той час як результативність їх наукової діяльності суттєво знижується. Так, якщо в Україні функціонує понад 900 ВНЗ, в європейських країнах (наприклад Франція, Великобританія, Італія) їх у кілька разів менше. І різниця полягає не лише у кількісних показниках, а й, у першу чергу, в якісних.

Із 354 університетів України лише близько 160-ти здійснюються наукові дослідження. За даними Держкомстату, з початку 90-х років ХХ ст. чисельність працівників, які займалися науковими дослідженнями в університетах скоротилась з 26,1 тис. до 9,6 тис. У більшості ВНЗ наукові дослідження або зовсім не здійснюються, або ж лише імітуються [1].

Серед основних чинників незадовільного стану університетської науки та вищої освіти називають недостатній рівень фінансування; низький попит на результати вітчизняних наукових досліджень як в Україні, так і у світі; відсутність належної матеріально-технічної бази наукової діяльності; великий обсяг навчально-педагогічного навантаження викладачів вищих навчальних закладів, яке практично не залишає часу на наукову роботу; відсутність загально визнаних критеріїв оцінки результатів діяльності наукових співробітників; низька економічна та соціальна привабливість наукової діяльності тощо.

Однак, останнім часом першочергового значення набуває недосконалість нормативно-правових та організаційних чинників функціонування університетської науки. Суттєві нормативні зміни вимог щодо публікації наукових здобутків у фахових та інших виданнях, формування спеціалізованих вчених рад для захисту дисертацій, отримання наукового ступеня кандидата та доктора наук не лише значно ускладнюють підготовку наукових кадрів в університеті, але й створюють умови для формалізації і навіть певних зловживань.

Підготовка наукових кадрів юридичного профілю у непрофільному вищому навчальному закладі, окрім зазначених загальних недоліків, характеризується також низкою окремих проблемних питань, які будуть розглянуті на прикладі ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана».

Постановою КМУ від 1 березня 1999 р. № 309 «Про затвердження Положення про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів» передбачено кілька форм підготовки наукових кадрів вищими навчальними закладами, в тому числі й непрофільними: докторантура, аспірантура, прикріплення до кафедр здобувачів наукового ступеня для виконання дисертаційних робіт.

Окрім зазначених загальних форм підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів вищі навчальні заклади можуть здійснювати переведення на посаду наукового співробітника для завершення докторської дисертації та надавати творчу відпустку для завершення роботи над дисертаціями тощо. Застосування останніх двох форм є характернішим для підготовки виключно наукових кадрів, адже здобувачі та аспіранти з відривом від виробництва, які працюють у вищому навчальному закладі та мають викладацьке навантаження, не можуть настільки вільно використати творчу відпустку.

На юридичному факультеті КНЕУ імені Вадима Гетьмана аспірантура функціонує з 2004 року та здійснює набір за спеціальностями 12.00.04 — «господарське право; господарсько-процесуальне право» та 12.00.07 — «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Окрім того, був проведений разовий набір в аспірантуру за спеціальністю 12.00.02 — «конституційне право; муніципальне право». Підготовка аспірантів за зазначеними спеціальностями обумовлена, перш за все, спеціалізацією самого юридичного факультету та кваліфікацією наукових кадрів, які здійснюють наукове керівництво дисертаційних робіт.

З 2004 року і по теперішній час в аспірантурі навчалось більше 80-ти осіб. Це дало змогу задовольнити, перш за все, власні потреби юридичного факультету у наукових кадрах. Разом з тим, щорічні показники кількості бажаючих поступити до аспірантури постійно збільшуються (2010 рік — 14 осіб; 2011 рік — 16 осіб; 2012 рік — 20 осіб), що свідчить про популярність вищої наукової кваліфікації серед випускників юридичних факультетів взагалі, та юридичного факультету КНЕУ імені Вадима Гетьмана зокрема.

Порівнюючи показники кількості вступників на юридичний факультет КНЕУ імені Вадима Гетьмана, який є непрофільним в економічному ВНЗ, та на інші факультети, які є профільними економічними для університету, можна зазначити, що юридич-

ний факультет стабільно займає перші позиції як щодо бюджетних місць, так і щодо контрактних. Так, наприклад, у 2011 році на контрактну форму аспірантури в університеті поступило 17 осіб, на контрактну форму аспірантури юридичного факультету — 6 осіб. У 2012 році ці показники по університету становили 4 особи, по юридичному факультету — 3.

Однак, реальне положення свідчить про те, що все зазначене не враховується Міністерством освіти і науки України при затвердженні проектів річних і перспективних планів прийому до аспірантури і докторантури за державним замовленням. У 2013 році відповідно до Наказу МОН кількість місць державного замовлення в КНЕУ імені Вадима Гетьмана значно скоротилась, при цьому найбільше скорочення відбулося саме за юридичними спеціальностями. З 2 бюджетних місць за спеціальністю 12.00.04 залишилось нуль, з 2 бюджетних місць за спеціальністю 12.00.07 залишилось одне.

Зазначене рішення про скорочення державного замовлення в аспірантуру приймалось разом з порушенням положень Постанови КМУ від 1 березня 1999 р. № 309 «Про затвердження Положення про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів» щодо строків подання документів (вищі навчальні заклади оголошують про конкурсний прийом до аспірантури і докторантури не пізніше ніж за три місяці до початку прийому), адже зазначений Наказ Міністерства освіти і науки України надійшов до університету наприкінці липня, коли фактично вже закінчився строк прийому документів. Це позбавило можливості бажаючих поступити до аспірантури забрати свої документи та подати їх до відділу аспірантури іншого вищого навчального закладу.

Значні проблеми для юридичного факультету непрофільного вищого навчального закладу виникають у зв'язку із затвердження тем дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата та доктора юридичних наук. Нормативно-правовими актами України передбачено, що тема дисертації, індивідуальний план роботи аспіранта або докторанта після обговорення кафедрою затверджуються вченою радою вищого навчального закладу. Враховуючи значну кількість аспірантів, КНЕУ імені Вадима Гетьмана своїми внутрішніми документами надав можливість затверджувати теми кандидатських дисертацій після обговорення на кафедрах спочатку вченими радами факультетів, що значно полегшило цей процес. Разом з тим, теми докторських дисертацій після об-

говорення на кафедрах затверджуються виключно вченою радою університету. В більшості випадків затвердження теми дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук за юридичною спеціальністю в непрофільному вищому навчальному закладі викликає певні труднощі змістовного та термінологічного характеру, переважно через різну специфіку наукового мислення та існуючий понятійно-категорійний апарат у сферах права та економіки.

Аспіранти та докторанти для публічного підтвердження своєї кваліфікації, науковці, які вже отримали науковий ступінь, зобов'язані постійно та систематично оприлюднювати результати своєї діяльності у наукових статтях, виступах на конференціях, монографіях та ін.

Постановою КМУ від 24 липня 2013 р. № 567 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» передбачено, що до опублікованих праць, які відображають основні наукові результати дисертації, з відповідної галузі науки належать: монографії; посібники (для дисертацій з педагогічних наук); статті у наукових, зокрема електронних, фахових виданнях України; статті у наукових періодичних виданнях інших держав з напрямку, з якого підготовлено дисертацію.

Окрім зазначених друкованих видань, результати наукових досліджень і матеріали дисертації мають бути обов'язково апробовані на наукових конференціях, конгресах, симпозіумах, семінарах, школах тощо. Однак, непоодинокими є випадки, коли не проводиться різниці між статтею у науковому фаховому виданні та апробацією матеріалів дисертації, які друкуються та подаються до ради на тих самих умовах, що і наукові статті.

Перелік наукових фахових видань України затверджується в установленому МОН України порядку. Відповідно, той перелік фахових видань України, що був затверджений ВАК України і опублікований у Бюлетені ВАК України, включення видань до якого відбувалося з травня 2009 року по травень 2011 року, є чинним протягом 5 років від дати включення кожного конкретного видання. Перереєстрація наукового видання та включення його до переліку фахових має відповідати вимогам Наказу МОН України «Про затвердження Порядку формування Переліку наукових фахових видань України» від 17 жовтня 2012 року № 1111.

У зв'язку з потребою перереєстрації та новими вимогами щодо включення наукового видання до переліку фахових, у країні

скорочується кількість таких видань. Необхідність фахових видань виходити на міжнародний рівень, друкувати статті іноземними мовами, підвищувати рівень наукового видання для можливості увійти в подальшому до міжнародної наукометричної бази призвела до значного збільшення вартості друківаних статей. Більш того, зважаючи на те, що для отримання наукового ступеня кандидата та доктора наук потрібно не менше однієї статті та не менше чотирьох публікацій у виданнях іноземних держав або у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз відповідно, за останні два роки з'явилися міжнародні та вітчизняні видання, якість публікацій яких залишається незадовільною.

Додатковою складністю для здобувача є необхідність у спеціалізованій вченій раді представляти свої документи та підтверджувати, що видання, в якому ним була надрукована стаття більше п'яти років назад, входило на той час до переліку фахових видань. На жаль, інформація в бюлетенях ВАК України не мала систематизованого вигляду, і знайти окремі наукові збірники та журнали часом видається складним.

Для підтвердження фахівцем своєї вищої кваліфікації в університеті створюються спеціалізовані вчені ради для захисту докторських і кандидатських дисертацій. З 2010 року вимоги до захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора та кандидата наук значно змінилися. Перш за все ці зміни стосувались самої Вищої атестаційної комісії України, яка була центральним органом виконавчої влади України, підвідомчим Кабінету Міністрів України, та здійснювала атестацію наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації. Після прийняття Указу Президента України від 9 грудня 2010 року № 1085/2010 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» Вищу атестаційну комісію України було ліквідовано та створено Атестаційну колегію МОН України.

Результатом проведеної реформи стала суттєва зміна статусу зазначеного органу. Не зважаючи на непоодинокі критики роботи ВАК України, яку багато хто вважав пережитком радянських часів, цей орган був відносно автономним, призначення та звільнення голови комісії відбувалось відповідно до указу Президента України. Натомість, відповідно до Положення про Атестаційну колегію Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, затвердженого Наказом Міністерства освіти і науки України від

14 вересня 2011 року № 1059, Головою атестаційної колегії є Міністр освіти і науки, молоді та спорту України. Вважаємо, що вирішення питань присвоєння вчених звань, створення спеціалізованих вчених рад, затвердження рішень спеціалізованих вчених рад про присудження наукових ступенів, відкриття, перереєстрації та закриття аспірантури та докторантури тощо Міністром освіти і науки не є позитивним, адже ця посада є занадто політичною та часто змінюваною.

Ще одним значним нововведенням стали зміни до персонального складу спеціалізованої вченої ради. На відміну від Положення про спеціалізовані вчені ради від 29 серпня 2000 року, нове Положення про спеціалізовані вчені ради від 14 вересня 2011 року № 1059 внесло дві суттєві корективи: відмінило можливість формувати раду з числа штатних працівників, що зараховані не менш як на 0,5 ставки; вперше передбачило, що серед докторів наук, які входять до складу кандидатської ради, дві третини мають бути штатними працівниками наукової установи, вищого навчального закладу, в якому утворюється рада.

Зазначені зміни значно ускладнили формування спеціалізованих вчених рад у країні, що призвело до їх скорочення. Так само це позначилось і на кількості спеціалізованих вчених рад, що були сформовані в КНЕУ імені Вадима Гетьмана за новим Положенням № 1059 від 14 вересня 2011 року.

Відповідно до Розділу 6 Положення про спеціалізовані вчені ради від 14 вересня 2011 року № 1059 дисертаційні роботи окремо або разом з матеріалами справи після захисту у спеціалізованій вченій раді надсилаються МОН для додаткового розгляду (колективного рецензування) до іншої спеціалізованої вченої ради або до вищого навчального закладу, наукової установи. Процедура додаткового розгляду (колективного рецензування) є ще одним новим положенням у чинному законодавстві, що регулює питання атестації наукових кадрів. Її запровадження залишило невирішеним декілька питань: по-перше, якою має бути процедура оплати роботи членів спеціалізованої вченої ради, які готують висновок по дисертації, та, по-друге, в чому полягає необхідність додаткового розгляду та колективного рецензування, адже по суті ту саму роботу уповноважені здійснювати експертні ради.

У цілому ж і схема створення вчених рад, і процедура захисту дисертацій, і схема отримання наукового ступеню залишилися колишніми. Як і прогнозували експерти, МОН України не ризик-

нуло передати право присуджувати вчені ступені безпосередньо ВНЗ, як це прийнято у всьому світі. Крім того, незважаючи на те, що Україна вже не перший рік декларує наміри працювати в руслі Болонських угод, чиновники залишили дворівневу систему захисту дисертацій (кандидат наук — доктор наук) замість однорівневої (доктор філософії, Ph.D) [2].

Таким чином, можна зазначити, що проведена організаційно-структурна реформа в сфері підготовки наукових кадрів на нашу думку, не досягла своєї мети, а на організації підготовки наукових юридичних кадрів у непрофільному спеціалізованому вищому навчальному закладі на прикладі КНЕУ імені Вадима Гетьмана позначилась навіть негативно.

Список використаних джерел

1. Проблеми розвитку університетської науки в Україні в контексті європейського досвіду [Електронний ресурс] // <http://old.niss.gov.ua/Monitor/june2009/22.htm>

2. *Аліса Неделіна*. Реформи освіти і науки України: Атестацію наукових кадрів віднесено безпосередньо до компетенції міністра МОНМС [Електронний ресурс] // <http://www.osvita.org.ua/articles/827.html>

3. Про затвердження Положення про підготовку науково-педагогічних і наукових кадрів [Електронний ресурс] : Постанова КМУ від 1 березня 1999 р. № 309 / Інформ.-аналіт. центр «Ліга». — [К., 2013]. — Режим доступу : <http://www.liga.kiev.ua>. — Назва з екрану. — (Дата звернення: 01.11.2013).

4. Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника [Електронний ресурс] : Постанова КМУ від 24 липня 2013 р. № 567 / Інформ.-аналіт. центр «Ліга». — [К., 2013]. — Режим доступу : <http://www.liga.kiev.ua>. — Назва з екрану. — (Дата звернення: 01.11.2013).

5. Про затвердження Порядку формування Переліку наукових фахових видань України [Електронний ресурс] : Наказ МОН України від 17 жовтня 2012 року № 1111 / Інформ.-аналіт. центр «Ліга». — [К., 2013]. — Режим доступу : <http://www.liga.kiev.ua>. — Назва з екрану. — (Дата звернення: 01.11.2013).

6. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 9 грудня 2010 року № 1085/2010 / Інформ.-аналіт. центр «Ліга». — [К., 2013]. — Режим доступу : <http://www.liga.kiev.ua>. — Назва з екрану. — (Дата звернення: 01.11.2013).

7. Положення про Атестаційну колегію Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 14 вересня 2011 року № 1059 / Інформ.-аналіт. центр «Ліга». — [К., 2013]. — Режим доступу : <http://www.liga.kiev.ua>. — Назва з екрану. — (Дата звернення: 01.11.2013).

8. Положення про спеціалізовані вчені ради [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 14 вересня 2011 року № 1059 / Інформ.-аналіт. центр «Ліга». — [К., 2013]. — Режим доступу : <http://www.liga.kiev.ua>. — Назва з екрану. — (Дата звернення: 01.11.2013).

9. Положення про експертну раду з питань проведення експертизи дисертаційних робіт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 14.09.2011 № 1058 / Інформ.-аналіт. центр «Ліга». — [К., 2013]. — Режим доступу : <http://www.liga.kiev.ua>. — Назва з екрану. — (Дата звернення: 01.11.2013).

Стаття надійшла до редакції 26.09.13.

О. Ю. Нечипоренко,
к.е.н., доцент кафедри правового регулювання економіки
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

СТУДЕНТСЬКА НАУКА ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦЯ-ЮРИСТА ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОГО СПРЯМУВАННЯ

2013 рік для юридичного факультету є визначним — двадцятим роком після його відродження і функціонування у складі Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана».

Складно знайти в Україні освічену людину, котра б не знала, яку роль в освітній і науковій діяльності відіграє наш університет, що готує висококваліфікованих фахівців-економістів, менеджерів, маркетологів, а також, як непрофільний ВНЗ — і юристів господарсько-правового спрямування.

Відомо, КНЕУ — один із найстаріших і найкращих економічних ВУЗів України, з більш ніж 105-річною історією, знаний не